

**Tézy a odporúčaná literatúra na bakalárske štátne skúšky
pre študijný program
UČITEĽSTVO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY V KOMBINÁCI**

JAZYKOVÁ ZLOŽKA

ÚVOD DO ŠTÚDIA SLOVENSKEHO JAZYKA

Lingvistika a jej vymedzenie. Z dejín lingvistiky. Vznik a vývin jazyka, klasifikácia jazykov. Jazyk a jeho funkcie. Jazyk ako systém znakov, jazykový znak. Členenie jazykového systému a základné lingvistické disciplíny. Slovenský národný jazyk a jeho členenie (stratifikácia). Komunikácia a komunikačný proces.

Odporúčaná literatúra:

Čermák, F.: Jazyk a jazykoveda. Praha 2004.
Černý, J.: Dějiny lingvistiky. Olomouc 1996.
Černý, J. – Holeš, J.: Sémiotika. Praha 2004.
Dolník, J.: Základy lingvistiky. Bratislava 1999.
Dolník, J.: Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka. Bratislava 2009.
Mistrík a kol.: Encyklopédia jazykovedy. Bratislava 1993.
Ondruš, Š. – Sabol, J.: Úvod do štúdia jazykov. Bratislava 1987.
Sedláčková Popovičová, Z.: Interpretačná perspektíva sociolektov v rámci stratifikácie národného jazyka. Bratislava, 2014.
Slančová, D.: Praktická štylistika. Prešov 1994.
Slančová, D. – Sokolová, M.: Variety hovorenej podoby slovenčiny. Bratislava 1994.
Vaňko, J.: Komunikácia a jazyk. Nitra 1999

FONETIKA A FONOLÓGIA

Fonetika, fonológia, morfonológia: vymedzenie fóny, fonémy a morfofonémy v štruktúre morfémy, slova a tvaru na pozadí vzťahu variantného (jednotlivého) a invariantného (všeobecného) v jazykovom systéme. Fonetická úroveň abstrakcie (fónické jednotky abstrakcie 1. stupňa). Fonetika ako veda o zvukovej štruktúre reči, predmet a metódy jej skúmania. Reč ako nástroj komunikácie. Charakteristika, opis a funkcia rečových orgánov. Fóna (hláska) ako najmenšia artikulačná, akustická a perцепčná jednotka zvukovej reči. Základné rozdelenie fón. Fonetická sústava slovenských vokálov (monoftongov a diftongov) a konsonantov. Slabika ako základná jednotka súvislej reči. Jej podstata, zloženie, hranice a perцепčná charakteristika. Suprasegmentálny podsystem zvukovej reči. Časová, silová a tónová modulácia artikulačného prúdu (hlasu) a ich funkčné uplatnenie. Fonetická transkripcia. Fonologická úroveň abstrakcie (fónické jednotky abstrakcie 2. stupňa). Pojem fonémy, alofóny (variantu fonémy). Predmet fonologického bádania. Systematika fonologických protikladov. Korelácia, korelačné vzťahy vo fonologickej štruktúre. Vymedzenie dištinkívnych príznakov foném. Inventár foném spisovnej slovenčiny. Centrum a periféria vokalického a konsonantického podsystemu. Špecifické otázky slovenskej fonológie (samohláska /ä/, diftongy, vzťah /i/ – /j/, /f/ – /v/, /x/ – /h/ a /l/ – /ľ/, slabičné sonóry /r/, /ř/, /l/, /ĺ/). Syntetická fonologická teória. Neutralizácie vokalických a konsonantických protikladov vo zvukovej stavbe slovenčiny. Alternácie foném v štruktúre morfémy, slova a tvaru spisovnej slovenčiny.

Odporúčaná literatúra:

- Kráľ, Á. – Sabol, J.: Fonetika a fonológia. Bratislava: SPN 1989.
Sičáková, Ľ.: Fonetika a fonológia pre elementaristov. Prešov: Náuka 2002.
Bónová, I.: Ortoepia zvukového prejavu na segmentálnej úrovni. Košice: UPJŠ 2019.
Sabol, J. – Bónová, I. – Sokolová, M.: Kultúra hovoreného prejavu. Prešov: Prešovská univerzita 2006.
Ondruš, Š. – Sabol, J.: Úvod do štúdia jazykov. 3. vyd. Bratislava: SPN 1987.

MORFOLÓGIA

Morfológia (formálna, funkčná) a explanačno-deskriptívny prístup. Koncepcia novej morfológie spisovnej slovenčiny. Nehomogénosť tvarového systému slovenského jazyka a jeho percepcia optikou používateľov jazyka (pravidelnosť – nepravidelnosť, priehľadnosť, operatívnosť gramatických tvarov). Vzťah slovo – lexéma – gramatický tvar. Problematika gramatických tvarov (štruktúra, typy tvarotvorného základu, syntetické – analytické tvary). Morfologické a lexikálno-gramatické kategórie. Morfologická typológia a typologické črty slovenskej morfológie (analýzy flektívnych, aglutinačných, analytických, introflektívnych a polysyntetických črt). Teória slovných druhov a slovnodruhové prechody (morfologická motivácia). Jednotlivé slovné druhy (charakteristika, gramatické kategórie, klasifikácia, pri ohybných slovných druhoch deklinácia) a ich funkcie v teoretických a komunikačných súvislostiach. Slovnodruhové vymedzenie verzus jazykovokomunikačná funkcia prostriedkov (zámena vs. deiktické identifikátory, číslovky vs. kvantifikátory, spojky vs. operátory na rozširovanie a rozvíjanie výpovede).

Odporúčaná literatúra:

- Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. Bratislava: SPN 1984, 1988
Ružička, J. (red.): Morfológia slovenského jazyka. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966.
Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontact 1995.
Dolník, J. (ed.): Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny. Bratislava: Veda 2010.
Dolník, J.: Koncepcia novej morfológie spisovnej slovenčiny. In: Slovenská reč, roč. 70, 2005, č. 4, s. 193 – 210
Sokolová, M.: Nový deklinačný systém slovenských substantív. Prešov: FF PU 2007.
Popovičová-Sedláčková, Z. – Piatková, K.: Pragmatická morfológia 1. Bratislava: Univerzita Komenského 2021.

LEXIKOLÓGIA A FRAZEOLÓGIA

Lexikológia, jej vymedzenie a vzťah k ďalším (lingvistickým) disciplinám. Lexikálna rovina v sústave jazykových rovín. Lexéma ako jazykový znak. Základné pojmy (slovo, pomenovanie, lexéma, lexia, lexika). Lexikálna motivácia ako základný princíp fungovania lexiky. Motivačná typológia a hierarchizácia. Paradigmatická motivácia, zvuková a sémantická motivácia. Morfologická motivácia. Slovo tvorná motivácia; formálny a sémantický aspekt derivatemy. Syntaktická motivácia. Frazologická

motivácia. Klasifikácia frazém, realizačné podoby frazém v komunikácii. Onymická motivácia. Nadstavbové a kontaktové motivačné typy. Dynamika lexiky.

Odporúčaná literatúra:

- Dolník, J.: Lexikológia. Bratislava: UK 2003.
Furdík, J.: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. Levoča: Modrý Peter 1993.
Furdík, J.: Slovenská slovtvorba (teória, opis, cvičenia). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004.
Horecký, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. BA: Veda 1989.
Mlacek, J.: Slovenská frazeológia. BA: SPN 1984.
Mlacek, J.: Tvary a tváre frazém v slovenčine. BA: Stimul 2007.
Ološtiak, M.: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: FF PU 2011.
Ološtiak, M.: Lexikálna sémantika a paradigmatica. Prešov: PU v Prešove 2017.
Ološtiak, M. – Ivanová, M.: Kapitoly z lexikológie (Lexikálna syntagmatika a viacslovné pomenovania). Prešov. FF PU 2013.
Ondrus, P. – Horecký, J. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. Bratislava: SPN 1980.
Orgoňová, O. – Bohunická, A.: Lexikológia slovenčiny. Bratislava: Stimul 2011.

SYNTAX SLOVENSKÉHO JAZYKA

Vymedzenie syntaxe aj jej vzťah k ostatným jazykovým rovinám. Syntaktický systém jazyka (syntaktické jednotky, vzťahy, prostriedky a pravidlá). Sémantické a formálnosyntaktické vzťahy, typy syntagiem a ich štruktúra. Veta a výpoveď. Sémantická stavba vety, sémantické vetné typy a ich vzorce. Gramatická stavba vety, konštitutívne a fakultatívne prvky gramatickej stavby vety, gramatické vetné typy a ich vzorce. Pojem vetného člena. Základné a rozvíjacie vetné členy. Príznakové syntaktické konštrukcie. Vzťah modálnosti a komunikačnej funkcie. Aktuálne členenie výpovede. Základné činitele slovenského slovosledu. Polopredikatívne konštrukcie. Súvetie, základné znaky. Klasifikácia na základe formálnosyntaktických a sémantickosyntaktických vzťahov. Pravá a nepravá hypotaxa. Pravá a nepravá parataxa. Vetosled v prirad'ovacom a podrad'ovacom súvetí. Zložené súvetie, jeho základné štruktúry a typy. Písaný a hovorený prejav.

Odporúčaná literatúra:

- Oravec, J. – Bajžíková, E.: Súčasný slovenský jazyk. Syntax. Bratislava 1984, 1986.
Moško, G.: Príručka vetného rozboru. Prešov 2006.
Ivanová, M.: Syntax slovenského jazyka. Prešov 2011.
Kačala, J.: Syntaktický systém jazyka, 1998.
Bajžíková, E.: Slovenský jazyk – Textová syntax. Bratislava 1995.
Darovec, M. – Palkovič, K.: Seminárne cvičenia zo syntaxe. Bratislava 1992.
Dolník, J. – Bajžíková, E.: Textová lingvistika. Bratislava 1998.
Findra, J.: Expresívne syntaktické konštrukcie. Banská Bystrica 2004 .
Ivanová, M. – Sokolová, M. – Kyseľová, M. – Perovská, V.: Valenčný slovník slovenských slovies na korpusovom základe. Prešov: FF PU 2014.
Mistrík, J.: Slovosled a vetosled v slovenčine. Bratislava 1966.
Nižníková, J.: Vetné modely v slovenčine. Prešov 2001

Nižníková, J. – Sokolová, M. a kol.: Valenčný slovník slovenských slovies. Prešov 1998.
Kačala, J.: Dvojčlenné a jednočlenné vety v slovenčine. Martin 2009.
Ondrejovič, S.: Medzi slovesom a vetou. Bratislava 1989.
Ondrejovič, S.: K otázke dominanty vety. In: Človek a jeho jazyk. 1. Jazyk ako fenomén kultúry. Ed. K. Buzássyová. Bratislava 2000, s. 269 – 274

DEJINY SPISOVNEJ SLOVENČINY

Dejiny spisovnej slovenčiny (predmet, cieľ, periodizácia). Predspisovné obdobie (staršie a mladšie obdobie): problematika kultúrneho jazyka, latinčina na Slovensku a jej význam pre poznávanie slovenčiny v predspisovnom období, čeština na Slovensku (príčiny prenikania, pozícia češtiny v slovenskom prostredí a jej funkcie v jednotlivých obdobiach, oficiálna čeština, slovakizovaná čeština – nenormalizovaný, normalizovaný typ); kultúrna slovenčina [vysvetlenie pojmu kultúrna slovenčina, bližšia charakteristika kultúrnej slovenčiny: jej formovanie, funkcie, vnútorné členenie (kultúrna západoslovenčina, kultúrna stredoslovenčina, kultúrna východoslovenčina), normalizovaná kultúrna slovenčina, pamiatky]. Spisovné obdobie: bernolákovské obdobie (spoločenské podmienky, charakteristika bernolákovčiny, zásady kodifikácie, jazykové a literárne pamiatky, význam kodifikácie), štúrovské obdobie (odôvodnenie kodifikácie, Štúrova jazykovedná teória, kodifikačná podoba a zásady štúrovej kodifikácie, reakcie na kodifikáciu), reformné obdobie (jazyková situácia, staroslovenčina, predpoklady reformy, reformovaná podoba štúrovčiny: hodžovsko-hattalovská úprava), matičné a pomatičné obdobie v dejinách spisovnej slovenčiny (jazyková situácia, rozkolísanosť normy, pravopisné úpravy a normatívne príručky, osobnosti), medzivojnové obdobie, obdobie po r. 1945 a súčasné obdobie (spoločenské podmienky, problematika purizmu, Pravidlá slovenského pravopisu z r. 1931, 1939, 1940, 1953, 1968, 1991 – a ich ďalších vydání (1997, 2000, 2013). Základná línia vývinu slovenského pravopisu v predspisovnom období (jednoduchý, zložkový, diakritický, českobratská úprava pravopisu) a spisovnom období.

Odporúčaná literatúra:

Pauliny, E.: Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť. Bratislava: SPN 1983.
Krajčovič, R. – Žigo, P.: Dejiny spisovnej slovenčiny. Bratislava: Univerzita Komenského 2002, 2006.
Krajčovič, R. – Žigo, P.: Príručka k dejinám spisovnej slovenčiny. Bratislava: Univerzita Komenského 1999, 2004.
Krajčovič, R.: Textová príručka k dejinám slovenského jazyka. Bratislava: SPN 1979.
Pravidlá slovenského pravopisu

LITERÁRNA ZLOŽKA

TEÓRIA LITERATÚRY

- Štylistika a obraznosť umeleckého textu (figúry, trópy – pojmové vymedzenie). Teória obraznosti. Denotát a konotácia. Metafora, metonymia, symbol, alegória. Základná štruktúra metafory – pojmy tenor, vehikulum, bázo­vá vlastnosť, čistá, nečistá

metafora, antropomorfizácia, zoomorfizácia, naturifikácia, reifikácia. Delenie metafory podľa slovnodruhovej príslušnosti.

- Poézia a próza. Prozodická stavba jazyka a verš. Rytmus a metrum (teória taktu, stopy, fonologické prostriedky slova a vety). Stopová organizácia verša – daktylský, trochejský, daktylotrochejský, jambický verš.
- Veršové systémy v slovenčine (sylabický, časomerný, sylabotonický, voľný).
- Eufónia (zvukosledy a štylistické prostriedky vytvárajúce eufonický rozmer textu), rým (teória rýmu podľa F. Štrausa, vertikálna metafora podľa V. Turčányho), strofa (základné strofické útvary).
- Pojmy epika, próza, sujet/fabula, narácia. Látka, téma, problém, tvar v umeleckom texte (S. Rakús). Tematická výstavba literárneho diela (látka – téma – motív – problém). Pásmo postáv, pásmo rozprávača. Postava (typológia). Rozprávač (typológia). Čas a priestor v umeleckom texte.
- Kompozícia prozaického textu. Kompozičné princípy a postupy. Rámcové časti umeleckého diela. Interferenčné zóny. Mlčanie, penetrancia, ekvivalentná substitúcia (S. Rakús).
- Poetika dramatického textu. Výrazové prostriedky drámy. Vývoj teórie drámy od antiky po moderné divadlo.
- Genológia – jej dejiny a vývoj myslenia o literárnych druhoch a žánroch. Aristotelov, Goetheho, Hegelov, Brunetiérov, Vam Tiegemov, štrukturalistický pohľad. Súčasné trendy v genológii. Významné osobnosti a diela svetovej a slovenskej genológie.
- Literárne žánre v dejinnom vývoji. Charakteristika a typológia literárnych druhov a žánrov, žánrový synkretizmus, modifikácie a transformácie žánrov (ich vznik, diferenciácia a revitalizácia).
- Intertextualita a jej podoby. Pretext, posttext, metatext, palimpsest. Dialogická podstata jazyka a literatúry.
- Prínos „nitrianskej školy“ do slovenskej literárnej vedy. Koncepcia výrazových kategórií F. Miku. Základné kategórie – operatívnosť, ikonickosť a ich subkategórie. Estetická miera.
- Základné interpretačné prístupy k textu: formalizmus, štrukturalizmus, psychoanalýza, fenomenológia, semiotika, hermeneutika, feminismus, dekonštrukcia.
- Interpretácia a nadinterpretácia. Zámer autora, zámer čitateľa, zámer textu.

Literatúra:

ARISTOTELES: Poetika. Bratislava, 1980.

ECO, U.: Interpretácia a nadinterpretácia. Bratislava, 1995.

HARPÁŇ, M.: Teória literatúry. Bratislava, 1994.

HVIŠČ, J.: Poetika literárnych žánrov. Bratislava, 1985.

HVIŠČ, J.: Problémy literárnej genológie. Bratislava, 1979.

KRAUSOVÁ, N.: Divadlo, rečové akty a hypertrofia znakovosti. In: Poetika v časoch za a proti. Bratislava : LIC, 1999, s. 114 – 124.

MIKO, F.: Od epiky k lyrike. Bratislava, 1973.

MOCNÁ, D. - PETERKA, J. A KOL.: Encyklopédie literárnych žánru. Praha, 2004.

ŽILKA, T. (ed.): Od moderny k postmoderne. Nitra, 1997.

PETRŮ, E.: Úvod do studia literární vedy. Olomouc, 2000.

RAKÚS, S.: Poetika prozaického textu (Látka, téma, problém, tvar). Bratislava, 1995.
ŠTRAUS, F.: Základy slovenskej verzológie. Bratislava, 2003.
ŽILKA, T. : Intertextualita v (súčasnej) slovenskej literatúre. In: Studia Academica Slovaca. 28. Bratislava, 1999, s. 261 – 276.

STARŠIA SLOVENSKÁ LITERATÚRA

- Problematika interpretácie diel staršej slovenskej literatúry. Periodizácia stredovekej literatúry. Pojem stredovek. Poetika stredovekej literatúry.
- Veľkomoravské obdobie – vznik, osudy a význam Veľkej Moravy; účinkovanie Konštantína (Cyrila) a Metoda. Literárne pamiatky: prekladová a pôvodná staroslovienska literatúra, Proglas, Moravsko-panónske legendy a i.
- Humanizmus a renesancia – znaky poetiky a špecifiká prijímania humanistických myšlienok a renesančnej poetiky u nás. Latinská básnická tvorba Martina Rakovského, Jakuba Jacobea, Juraja Koppaya, Pavla Rubigala a iných.
- Duchovná lyrika humanizmu a renesancie (J. Silván, E. Láni, Nedožerský) a duchovná lyrika v období baroka (spevníky).
- Rozvoj drámy. Renesančná dráma (P. Kyrmezer, J. T. Mošovský), baroková dráma (Caterina, kráľovná gurzianská, vlastní krve ozdobená, na divadlo predstavená; Tragoedia neb Hra smutná, prežalostná).
- Barok – pojem, základná charakteristika. Špecifické črty slovenského literárneho baroka – periodizácia, literárne a spoločenské osobitosti, poetika a žánre barokovej literatúry. Didaktickoreflexívna tvorba v období baroka – P. Benický, H. Gavlovič.
- Žánre humanizmu a renesancie. Tzv. oficiálna a neoficiálna tvorba. Ľúbostná lyrika humanizmu a renesancie (Siládi a Hadmáži: Pieseň o dvoch uherských pánoch a tureckého cisára dcére; Kódex Jána Fanchaliho Jóba) a ľúbostná lyrika v období baroka (alamódová baroková lyrika; Štefan Ferdinand Selecký: Obraz pany krásnej, perem malovaný, ktorá má v Tmave svoje prebývaní a iné).
- Historické spevy humanizmu a renesancie (Pieseň o Sigentském zámku, Pieseň o zámku Muranském, O Jágrí a některých vítězích a iné) a historické piesne z obdobia baroka (Pieseň o Nových Zámkoch, Štefan Pilárik st.: Sors Pilarikian a iné).
- Baroková próza – cestopisy a memoáre – Š. Pilárik, T. Masník, J. Simonides, J. Láni, D. Krman a iní.
- Národné a jazykové obrany a chvály (A. F. Kollár, M. Bel, D. S. Horčíčka, J. B. Magin, J. Jacobeus, J. Filický a iní)

Literatúra:

MIŠIANIK, Ján: Antológia staršej slovenskej literatúry. Bratislava, 1964.
MINÁRIK, Jozef: Staroslovienska literatúra. Bratislava, 1977.
MINÁRIK, Jozef: Baroková literatúra. Bratislava, 1984.
MINÁRIK, Jozef: Z klenotnice staršieho slovenského písomníctva III. Barok – Poézia. Bratislava, 1997.
MINÁRIK, Jozef.: Renesančná a humanistická literatúra. Bratislava, 1984.
MINÁRIK, Jozef: Amor diktoval, lásku spisoval. Bratislava : Tatran 1979.
ŠMATLÁK, Stanislav: Dejiny slovenskej literatúry I. Bratislava, 2007.
ZUBOVÁ, Ľubica: Slovenský literárny barok. Bratislava : UK, 2005.

LITERATÚRA NÁRODNÉHO OBRODENIA

- Slovenské národné obrozenie a obrodenecká literatúra: všeobecná charakteristika, ideové tendencie a filozofické východiská, fázy národného obrozenia, jazyková a konfesionálna otázka v obrodeneckej literatúre, učené spoločnosti, almanachy, periodiká.
- Klasicismus v slovenskej literatúre: estetické východiská, osvietenstvo ako ideová báza klasicizmu, poetika. Literárne druhy a žánre v období klasicizmu. Hlavní predstavitelia. Problematika prozódie a tzv. bernolákovské polemiky – prehľad polemických spisov, hlavní aktéri polemík. Próza v období osvietenského klasicizmu – J. I. Bajza, J. Fándly. Poézia v období osvieteného klasicizmu – B. Tablic.
- Tendencie vo vývine poézie a prózy od roku 1780 do nástupu romantizmu: biedermeier a preromantizmus. Vyvrcholenie klasicizmu: J. Hollý; preromantické tendencie v poézii: P. J. Šafárik, J. Kollár, J. Hollý; biedermeier – K. Kuzmány a iní.
- Romantizmus: periodizácia slovenského literárneho romantizmu, filozofické a estetické východiská, spoločenská situácia. Európsky romantizmus – poetika a zásadní predstavitelia.
- Znaký slovenského romantizmu – problematika pomenovania daného obdobia (literárny romantizmus verzus „štúrovci“), fázy a prúdy romantizmu (O. Čepan, P. Zajac, L. Čúzy). Estetické východiská romantizmu, súvislosť s ľudovou slovesnosťou, filozofické východiská (Hegel, Herder a iní), vývinové tendencie, žánrová štruktúra, spolkové hnutia mládeže, kodifikačné snahy, Ľudovít Štúr – jeho literárne, vydavateľské a politické aktivity, prehľad literárnych teoretických prác.
- Mesianistická línia slovenského romantizmu: ideové východiská mesianizmu a ich odraz v literárnej tvorbe, typologické znaky mesianistickej línie slovenského romantizmu, prehľad autorov a diel, S. B. Hroboň, M. M. Hodža. Obdobie „suchoty a nemoty“ v dejinách slovenskej literatúry (1849 – 1859).
- Slovenská romantická poézia: všeobecná charakteristika, žánrová štruktúra, základné tendencie v romantickej poézii – folklorizujúca a artistná línia, básnická tvorba Sama Chalúpku, Janka Kráľa, Andreja Sládkoviča, Jána Bottu.
- Slovenská romantická próza: všeobecná charakteristika, žánrová štruktúra, prehľad autorov a diel, literárna tvorba Jána Kalinčiaka, Jozefa Miloslava Hurbana. Cyrilo-metodská tradícia v literatúre národného obrozenia. Historická próza – porovnanie s historickým spevom. Počiatky prózy zo súčasnosti – Ľ. Kubáni.
- Vývin drámy od osvietenstva po romantizmus: základné tendencie vo vývine drámy v období osvietenského klasicizmu, preromantizmu a romantizmu – Ján Chalupka.
- Parodická a humoristická línia: Jonáš Záborský, Ján Palárik, Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský.
- Postromantizmus. Doznievanie romantických princípov. Spor o Žehry. Matičné obdobie (1863 – 1875).

Literatúra:

MIHALKOVÁ, G.: Podoby slovenského literárneho romantizmu. Bratislava, 2017.

KOTVAN, I.: Bernolákovské polemiky. Bratislava, 1966.

ŠMATLÁK, S.: Dejiny slovenskej literatúry I. Bratislava : Národné literárne centrum, 1997.

ŠMATLÁK, S.: Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava : Národné literárne centrum, 1999.

MIKULA, V.: *Slovník slovenských spisovateľov*. Bratislava: Kalligram, 2005.

REALIZMUS

- Výmena generácií. Prvé ohlasy slovenského realizmu. Spor o Napred. Nová situácia: osemdesiate a deväťdesiate roky 20 stor. S. H. Vajanský a zbierka *Tatry a more* (1789), jeho redaktorské a literárno-kritické aktivity.
- Literárno-estetický model „ideálneho realizmu“ a jeho dvaja hlavní predstavitelia. S. H. Vajanský ako prozaik a P. O. Hviezdoslav ako priekopník sylabotonického veršového systému v slovenskom básnictve. Jeho lyrické cykly, veľká epika, dráma.
- Reziduá romantizmu. Slovenský literárny realizmus a „svet“ (česko-slovenské kultúrne vzťahy a otázka inonárodných vplyvov).
- Osobnosti literárneho realizmu tzv. „prvej vlny“ a „druhej vlny“. Zásadné rozdiely v kreovaní realistickej poetiky. Martin Kukučín, Elena Maróthy Šoltéssová a Terézia Vansová. Románová, dramatická a cestopisná tvorba. Dôležité spolky, časopisy a almanachy.
- J. G. Tajovský – národný buditeľ v čase moderny (poviedková tvorba). Dráma. Princípy realistického pohľadu v dramatickej tvorbe J. G. Tajovského.
- Literárne reprezentácie „ľudu“. Prostredie dediny v slovenskom literárnom realizme – variácie tejto témy u M. Kukučina, B. S. Timravy a J. G. Tajovského. Alternatívy k ideálnemu realizmu.
- Spoločenská situácia na Slovensku na prelome 19. a 20. storočia. Spory medzi hlasistami a Martinčanmi. Medzigeneračné zjavy – Ľ. Podjavorinská a J. Čajak.
- Premeny poézie a prózy na prelome storočí. Žánrové konfigurácie literárneho realizmu. B. S. Timrava – majsterka slovenskej psychologickéj prózy. Irónia ako základný stavebný princíp jej próz.
- Ďalšie úniky z tzv. ideálneho realizmu a smerovanie k moderne. J. Jesenský – novely.
- Literárna veda a kritika. Jaroslav Vlček, Jozef Škultéty.

Literatúra:

ČEPAN, O. a kol.: Dejiny slovenskej literatúry III. Bratislava: SAV, 1965.

ČÚZY, L. a kol.: Panoráma slovenskej literatúry II. Bratislava: SPN, 2005.

PIŠÚT, M.: Dejiny slovenskej literatúry. Bratislava: Obzor, 1984.

ŠMATLÁK, S.: Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava: LIC, 2001.

MIKULOVÁ, M., TARANENKOVÁ, I.: Reálna podoba realizmu. Bratislava: SAV, 2011.

MIKULOVÁ, M.: Paradoxy realizmu. Bratislava: Veda, 2010.

SLOVENSKÁ MEDZIVOJNOVÁ LITERATÚRA

- Slovenská literárna moderna: spoločenský kontext v rokoch 1900 – 1918. Poetika moderny, impresionizmus, symbolizmus. Autorská skladba: I. Krasko, J. Jesenský, F.

Votruba, I. Gall, Ľ. Groeblová, V. Roy. Vzťah medzi poéziou a prózou, prínos básnickej tvorby I. Krasku pre slovenskú literatúru, generačná literárna kritika básnickej moderny (F. Votruba).

- Charakteristika literárnej situácie na Slovensku medzi rokmi 1918 – 1948: spoločenský kontext medzivojnovnej literatúry, charakteristika literárneho vývinu v 20., 30. a 40. rokoch. Tlačové orgány, literárne a literárno-kultúrne periodiká, typológia slovenskej poézie: postsymbolizmus, impresionizmus, vitalizmus, poetizmus, surrealizmus. Experimentálne tendencie v próze: impresionizmus, expresionizmus, ornamentálna próza, lyrizovaná próza, naturizmus, básnici sujetu.
- Tzv. prechodná generácia: súvislosť s predrevratovou literatúrou. Redaktorská, umelecká a literárnovedná iniciatíva S. Krčméryho. Básnická a prozaická tvorba M. Rázusa, narušovanie realistických princípov v tvorbe L. N. Jégého (naturalizmus), B. S. Timravy (subjektivizácia).
- Iniciatíva Jána Smreka: autorský portrét Jána Smreka, redaktorská činnosť v Eláne, edícia EMSA, básnická tvorba – charakteristika poetiky, vitalizmus.
- Literárnohistorické zaradenie E. B. Lukáča (postsymbolizmus), V. Beniaka (synkretizmus, princíp metamorfózy), M. Haľamovej. Tvorba ženských autoriek medzivojnovného obdobia.
- Ľavicovo orientovaná literárna tvorba. Časopis DAV. Literárnohistorické a poetologické zaradenie tvorby Ladislava Novomeského (poetizmus, konštruktivizmus) a P. Jilemnického.
- Katolícka moderna ako literárny a kultúrny fenomén – európsky, duchovný, teologický kontext. Časové a miestne ohraničenie, regionálne centrá, periodiká, autori: R. Dilong, P. G. Hlbina, J. Silan, P. Oliva, P. Strauss, V. Mihálik. Literárni vedci a kritici katolíckej moderny: J. K. Šmálov, L. Hanus.
- Expresionizmus v slovenskej medzivojnovnej próze. Znaký a tendencie. Realistický a lyrikačný princíp. Sociálno-psychologický realizmus, ornamentálna próza, naturizmus, básnici sujetu. Autorský portrét Milá Urbana, Jozefa Cígera Hronského (literárna tvorba, redaktorská aktivita), Jána Hrušovského, Gejzu Vámoša, Tida Gašpara, Ivana Horvátha, Margity Figuli, Ľuda Ondrejova, Dobroslava Chrobáka, Františka Švantnera, Dominika Tatarku, Jána Červeňa.
- Slovenský nadrealizmus: inšpiračné zdroje filozofické (marxizmus) a vedecké (freudizmus), súvislosť s francúzskym a českým surrealizmom, nadrealistické zborníky a manifesty. Autorská skladba: Rudolf Fabry, Vladimír Reisel, Štefan Žáry, Pavel Bunčák, Ján Brezina, Ján Rak, Július Lenko. Literárna kritika: Mikuláš Bakoš, Michal Považan.
- Slovenská dráma v období medzi dvoma vojnami. Možnosti rozvoja drámy – rozvoj divadiel. Tvorba Ivana Stodolu, Júliusa Barča-Ivana, Petra Zvona, Petra Karvaša, Leopolda Laholu.

Literatúra:

Album slovenských spisovateľov. In: www.litcentrum.sk

BOKNÍKOVÁ, A.: Potopené duše. Bratislava, 2017.

GÁFRIK, M.: Poézia slovenskej moderny. Bratislava, 1965.

GÁFRIK, M.: Próza slovenskej moderny. Bratislava, 1993.

HABAJ, M.: Druhá moderna. Bratislava, 2005.

CHMEL, R. (ed.): Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia. Bratislava, 2006.
 KASÁČ, Z. – BAGIN, A.: Dejiny slovenskej literatúry 3. Bratislava, 1986.
 LAUČEK, A.: Katolícka moderna. Ružomberok, 2003.
 Literika 3-4/1996. Literárne smery, prúdy, skupiny.
 Literika 1-2/1997. Osobnosti.
 MIKULA, V. (ed.): Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava, 2005.
 PAŠTEKA, J.: Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny. Bratislava, 2002.
 Portréty slovenských spisovateľov 1. Bratislava, 1998.
 Portréty slovenských spisovateľov 2. Bratislava, 2000.
 Portréty slovenských spisovateľov 3. Bratislava, 2003.
 Portréty slovenských spisovateľov 4. Bratislava, 2007.
 PRÍHODOVÁ, E. (ed.): Kontexty a inšpirácie katolíckej moderny. Ružomberok: Verbum, 2011.
 SEDLÁK, I.: Dejiny slovenskej literatúry I, II. Martin, 2009.
 ŠMATLÁK, S.: Dejiny slovenskej literatúry 2. Bratislava, 1999.
 ŠÚTOVEC, M.: Mýtus a dejiny v próze naturizmu. Bratislava, 2005.
 ZAMBOR, J.: Báseň a ticho. Bratislava, 1997.

LITERATÚRA PRE DETI A MLÁDEŽ

- Literatúra v literatúre – literatúra pre deti a mládež v kontexte národnej literatúry. Základné pojmy a vývinový náčrt slovenskej literatúry pre deti a mládež.
- Modely v slovenskej poézii pre deti a mládež (Ľudmila Podjavorinská – veršované zvieracie rozprávky, Mária Rázusová Martáková – kratšie lyrické útvary, Milan Rúfus – žáner modlitbičky).
- Špecifiká literatúry pre deti a mládež. Kongres slovenských spisovateľov v Trenčianskych Tepliciach (1936) a detská literatúra. Hodnotový a žánrový prínos detskej literatúry. Zdroje a inšpirácie detskej literatúry.
- Medzivojnová próza so sociálnym motívom v literatúre pre deti a mládež (Ján Bodenek: *Ivkova biela mať*, Ľudmila Podjavorinská: *Baránok boží*, Hana Zelinová: *Jakubko*).
- Detský aspekt v literatúre pre deti a mládež. Nitrianska škola. Konkretisti. Manifest *Bude reč o literatúre pre deti*. Generácia detského aspektu (Miroslav Válek, Ľubomír Feldek, Klára Jarunková, Jaroslava Blažková a iní).
- Ľudová rozprávka ako archetyp (P. Dobšinský, J. a W. Grimmovci, Ch. Perrault a iní). Slovenská a svetová autorská rozprávka. Typológia slovenskej autorskej rozprávky.
- Typologická diferenciacia rozprávačských podaní v slovenskej próze pre deti (Dušan Dušek, Václav Pankovčín, Dana Podracká a ďalší).
- Konceptuálna kniha pre deti (Viliam Klimáček – Dezider Tóh), interaktívno-inštruktívna literatúra pre deti (Kristína Kačaljaková, David Dziak a iní).
- Komické a groteskné prvky v literatúre pre deti a mládež. Subverzívna rozprávka (R. Dahl, D. Taragel a iní).
- Vývinový pohľad na slovenskú teóriu a kritiku v literatúre pre deti a mládež od počiatku po súčasnosť. Detské literárne časopisy (Slniečko, Zornička, Bibiana, Bublina a iné) a slovenská ilustračná škola (Albín Brunovský, Ľudovít Fulla, Miroslav Cipár, Viera Bombová, Dezider Tóth a iní).

Literatúra:

- NOGE, Július: Literatúra v literatúre. Bratislava: Mladé letá, 1988.
- PROPP, W. J.: Morfológie pohádky a jiné studie. Praha: H+H, 2008.
- RUSŇÁK, Radoslav: Moderná autorská rozprávka a jej recepcia. Prešov: Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, 2008.
- STANISLAVOVÁ, Zuzana a kol.: Žánrové, poetologické a axiologické aspekty prekladov literatúry pre deti a mládež I. Prešov: Univerzitná knižnica v Prešove, 2012.
- STANISLAVOVÁ, Zuzana: Dejiny slovenskej literatúry pre deti a mládež po roku 1960. Bratislava: Literárne infomačné centrum, 2010.
- SLACKY, Ondrej: Dejiny slovenskej literatúry pre deti a mládež do roku 1960, Bratislava: Literárne infomačné centrum, 2013.
- ZAJAC, Peter: Modely detskej literatúry. In: Pulzovanie literatúry. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1993.

DIDAKTIKA 1 (PROPEDEUTIKA DMJL):

- Propedeutika didaktiky slovenského jazyka a literatúry, vymedzenie a charakteristika problematiky z hľadiska teórie a praxe.
- Predmet záujmu jazykovo-komunikačnej a literárnej výchovy v didaktike MJL, aktuálny stav a výzvy.
- Slovenský jazyk a literatúra ako profilový učebný predmet vo vzdelávacej oblasti jazyk a komunikácia, charakteristika a špecifiká.
- Progresívne a regresívne/retardujúce tendencie v dejinách vyučovania slovenčiny.
- Žiak v sekundárnom vzdelávaní, aspekt ontogenézy reči, myslenia, pamäti a záujmovo-hodnotovej orientácie so zreteľom na výučbu MJL.